

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ АКТИВІВ І ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ ОБЛІКУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В.С. ЛИТВИНЕНКО,

*к. е. н., доцент, в.о. завідувача кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

ORCID:0000-0002-6495-0537

E-mail: lytvenenko.v.s@nubip.edu.ua

Т.О. ГУРЕНКО,

*к. е. н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

ORCID:0000-0003-2227-1488

E-mail: gurenko.t.o@nubip.edu.ua

С.І. ДЕРЕВ'ЯНКО,

*к. е. н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

ORCID:0000-0001-8576-0276

E-mail: derev'yanko.s.i@nubip.edu.ua

Ю.М. БУРДИМ,

*аспірант кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

ORCID: 0009-0004-1505-2599

E-mail: yuriybur2012@ukr.net

Анотація. У статті досліджено організацію й методику проведення інвентаризації активів і зобов'язань підприємств, які постраждали внаслідок військових дій або перебували в умовах окупації. Розглянуто особливості процесу відновлення діяльності агропромислових підприємств, які знаходилися в місцях проведення бойових дій і на окупованих територіях, що пов'язані з проблемами відображення в обліку та звітності втрат, завданих військовою агресією. Установлено, що для їх визначення необхідно застосувати комплекс заходів облікового характеру, одним із найважливіших серед яких є інвентаризація. У ході дослідження було виявлено, що проведення

інвентаризації після деокупації територій має певні особливості. На основі проведеного аналізу нормативно-правових актів запропоновано альтернативні джерела отримання інформації щодо активів у разі їх повної або часткової відсутності у даних обліку внаслідок їх знищення (втрати) під час окупації. Встановлено, що джерелами такої інформації можуть бути дані державних реєстрів, зокрема Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Єдиного державного реєстру транспортних засобів, Державної системи правової охорони інтелектуальної власності, Єдиного державного реєстру тварин Агентства з ідентифікації і реєстрації тварин. Запропоновано доповнити план рахунків активів, капіталу й зобов'язань окремим субрахунком 026 «Нетипові активи виявлені в ході інвентаризації», на якому доцільно відображувати виявлені під час інвентаризації нетипові для даного підприємства активи до моменту прийняття рішення військовою / військово-цивільною адміністрацією про їх подальше використання. Дійшли висновку, що залучення незалежного аудитора під час проведення інвентаризації сприятиме підвищенню достовірності й повноти даних обліку і фінансової звітності, що буде надійною основою для фіксації збитків, завданих військовою агресією.

Ключові слова: інвентаризація і облік; активи; зобов'язання; аудит і контроль; воєнний стан; сільськогосподарські підприємства.

Актуальність

Як до початку війни, так і нині агропромисловий комплекс України є складовою частиною національної економіки, що активно розвивається, впроваджує інтенсивні технології, здійснює експорт продукції, забезпечує надходження виручки в іноземній валюті до бюджету держави. Із початком повномасштабної агресії багато підприємств агробізнесу зазнають збитків як від руйнування й знищення зерносховищ, складів, приміщень для утримання тварин, пошкодження техніки, мінування земель, так і від втрати основних ринків збуту, зниження виробництва, втрати ключового персоналу, проблем із логістикою.

Відповідно до даних Київської школи економіки прямі збитки агропромислового комплексу України за 2022 рік склали понад 8,7 млрд дол. США, зокрема, внаслідок знищення

посівів, пошкодження зерносховищ і техніки. Найбільших збитків завдано підприємствам у Луганській, Херсонській, Донецькій, Харківській і Запорізькій областях [11]. Станом на листопад 2023 року Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України зафіксовано понад 2900 фактів шкоди довкіллю, що оцінюється в 56,7 млрд євро, зокрема спричинено 150 млн додаткових викидів парникових газів, 174 тис. кв. км – площа замінованих земель, бойові дії відбуваються на території близько 30 тис. кв. км українського лісу, забруднено водойми [12].

Фіксація, оцінка і відображення в обліку та звітності реальних втрат, завданих військовою агресією підприємствам агропромислового комплексу є актуальним питанням, яке потребує нагального вирішення. Економічна думка не завжди встигає за змінами в господарській діяльності,

а бухгалтерський облік повільно реагує на зміни економічних умов [4]. Для встановлення розміру втрат необхідно застосувати комплекс заходів облікового характеру, головним серед яких є інвентаризація.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проведення інвентаризації потребує створення належних умов для роботи інвентаризаційної комісії. Вказані умови залежать як від зовнішніх, так і від внутрішніх чинників. Воєнний стан має суттєвий вплив на господарську діяльність підприємства, в тому числі на організацію і методику проведення інвентаризації. Вплив військових дій на підприємства агропромислового комплексу розглянули такі науковці, як Діброва А.Д., Ільчук М.М., Коновал І.А., Андросович І.І. [1], Жук В.М., Шпикуляк О.Г., Пугачов М.І., Бездушна Ю.С., Попко Є.Ю. [5], Хаєцька О. П., Головня О. М., Павлюк Т.І., Осіпова Л.В. [3], Нечипоренко О.М., Россоха В.В. [13] та інші. Особливості організації та методики проведення інвентаризації знайшли своє відображення в працях вітчизняних учених: Дем'яненка М.Я., Гуцаленко Л.В., Бардаша С.В., Кузик Н.П., Давидюк Т.В., Олійник С.О., Пархоменка В.П., Височана О.С., Шалімової Н.С., Ткачук І.М., Харламової О.В.

Аналіз літературних джерел свідчить, що дослідники найчастіше розглядають інвентаризацію як інструмент контролю, що забезпечує відповідність даних обліку й фактичного стану активів і зобов'язань [19, с. 218]; підтеорію господарського контролю, яка має власний понятійний апарат, об'єкт, мету, завдання,

суб'єкт, класифікацію, принципи та методи [7, с. 27]; джерело отримання інформації для забезпечення якісних характеристик фінансової звітності [10, с. 79; 14, с. 3]; обліковий інструмент, який сприяє дотриманню однієї з найважливіших якісних характеристик фінансової звітності [9 с. 68; 20, с. 297]; аудиторську процедуру, що дозволяє підтвердити наявність активів, зобов'язань із найбільш високим рівнем суттєвості [21, с. 135].

Науковцями детально досліджено й обґрунтовано поняття «інвентаризація», визначено її роль в обліку та контролі. Однак, питання організації і методики проведення інвентаризації на підприємствах, які знаходилися в окупації чи на територіях активних бойових дій не достатньо досліджено.

Метою статті є дослідження методики й організації проведення інвентаризації в сільськогосподарських підприємствах в умовах воєнного стану для забезпечення достовірності показників обліку і фінансової звітності.

Матеріали і методи дослідження

Для досягнення поставленої мети застосовувалися загальнонаукові й специфічні методи дослідження, а саме індукція та дедукція – при встановленні завдань інвентаризації в умовах воєнного стану, порівняння – при вивченні різних підходів до проведення інвентаризації, аналіз і синтез – для отримання інформації та її узагальнення щодо особливостей проведення інвентаризації в період воєнного стану, абстрактно-логічний – при формуванні висновків і пропозицій.

Результати дослідження та їх обговорення

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» проведення інвентаризації дозволяє забезпечити достовірність бухгалтерського обліку та фінансової звітності [17].

Чинне Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань наводить виключні випадки проведення інвентаризації:

- перед складанням фінансової звітності підприємства;
- при передачі майна державного підприємства в оренду, приватизації, перетворенні, передачі до іншого органу управління;
- при зміні матеріально-відповідальних осіб;
- при припиненні діяльності підприємства;
- при переході на складання звітності за МСФЗ;
- за рішенням судових органів;
- при встановленні фактів крадіжок і зловживань, псування цінностей;
- при аварії, пожежі, настанні стихійного лиха;
- в інших випадках передбачених законодавством [18].

У той же час зазначене Положення не містить зобов'язання проведення інвентаризації після звільнення територій і припинення бойових дій. Тому вважаємо за доцільне доповнити його таким обов'язковим випадком проведення інвентаризації.

Виходячи зі змісту даного Положення, випливає, що інвентаризація після деокупації територій або припинення бойових дій підприємствами проводиться лише при організації безпечного й безперешкодного доступу до активів, первинних документів

і регістрів бухгалтерського обліку. При цьому, датою інвентаризації є перше число наступного місяця після відновлення безпечного доступу. Водночас, при виявленні руйнувань, нестач або псування матеріальних цінностей, передбачена можливість невідкладного проведення інвентаризації в день виявлення вказаних фактів у обсягах, визначених керівником підприємства.

Інвентаризацію необхідно проводити в найкоротший можливий термін від моменту нанесення майнової шкоди воєнними діями з відео-, фотофіксацією і документуванням виявлених фактів [6, с. 17]. На нашу думку, для встановлення наявності й стану активів, фактів їх руйнування, знищення, крадіжок і псування на підприємствах, які перебували в окупації, повинна проводитися повна інвентаризація всіх активів і зобов'язань невідкладно, відразу після забезпечення безпечного й безперешкодного доступу. Зазначений порядок дій надасть можливість підприємству встановити наявність і стан майна, зафіксувати пошкодження чи руйнування, виявити факти крадіжок, що дозволить оцінити завдані збитки, звернутися до правоохоронних органів, визначити обсяг необхідних фінансових інвестицій для відновлення діяльності підприємства. Проведення інвентаризації надає інформацію не тільки про наявність і стан активів, а також дозволяє створити доказову базу для визначення збитків (шкоди), яка заподіяна підприємству. Після деокупації територій підприємствам дуже часто доводиться поновлювати бухгалтерський облік, фінансову й податкову звітність, відновлювати первинні документи та дані про активи і зобов'язання.

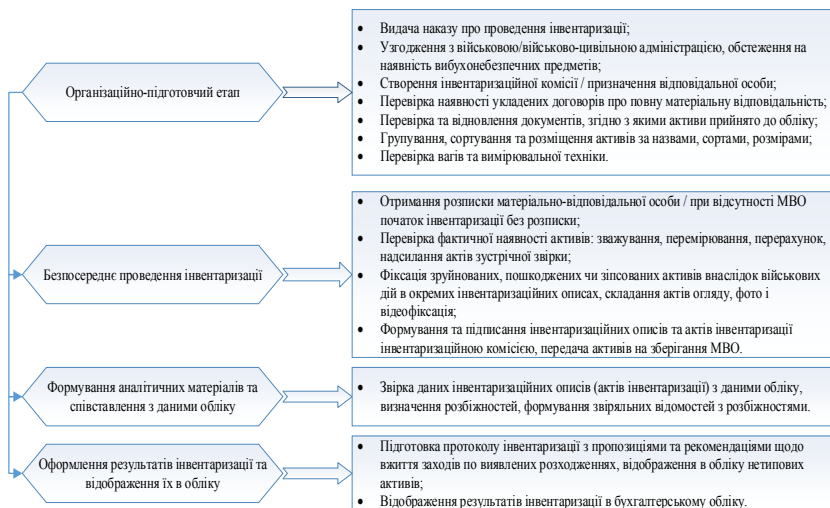

Рис 1. Етапи проведення інвентаризації при відновленні діяльності підприємства в умовах воєнного стану

Джерело: розроблено авторами за [18].

Частина підприємств, які знаходилися на окупованій території та в зоні активних бойових дій припинила свою діяльність. За результатами опитування проведеної Всеукраїнською Аграрною Радою за підтримки Програми USAID із аграрного і сільського розвитку (АГРО) 59% господарств були вимушені припинити діяльність внаслідок окупації, 25% – внаслідок бойових дій. Лише 16% господарств працювали безперервно. При цьому, 38% господарств до цього часу не відновили роботу, а 45% – відновили роботу менше, ніж на половину [16].

Існуюче Положення про інвентаризацію визначає порядок проведення інвентаризації при звичайних умовах діяльності підприємства. При цьому, у вказаному Положенні не визначено, який має бути порядок дій при отриманні доступу до підприємств, які знаходилися в окупації або на терито-

рії бойових дій. Часто такі підприємства весь або певний період окупації й військових дій не функціонують, із працівниками розриваються трудові договори, за надходженням і витрачанням активів неможливо забезпечити належний контроль, відбувається знищення, псування та крадіжки майна. Тому доцільно розглянути детальніше процес проведення інвентаризації саме в таких випадках. У загальному, процес інвентаризації, в тому числі на деокупованих територіях, відбувається за наступними етапами: організаційно-підготовчий, безпосереднього проведення інвентаризації, формування аналітичних даних і співставлення з даними обліку, оформлення протоколу інвентаризаційної комісії, відображення результатів в обліку (рис. 1).

Зважаючи на особливості інвентаризації в умовах воєнного стану на організаційно-підготовчому етапі, на

нашу думку, при її проведенні в зазначених умовах необхідно здійснити наступні заходи:

- узгодити з військовою/військово-цивільною адміністрацією можливість безпечного доступу до активів підприємства на деокупованих територіях;
- провести обстеження з залученням Центру протимінної діяльності / Центру гуманітарного розмінування території підприємства на наявність вибухонебезпечних предметів.

У подальшому керівником забезпечується видача розпорядчого документа (наказу, розпорядження) про проведення інвентаризації на підприємстві з зазначенням виду інвентаризації (повна, вибіркова), об'єктів інвентаризації, термінів проведення, визначенням складу інвентаризаційної комісії, порядку контролю та звітування за результатами її проведення. Зазвичай до складу інвентаризаційної комісії включається керівник підприємства або заступник, які очолюють її, працівники бухгалтерської служби, працівники підприємства, знайомі з об'єктом інвентаризації, технічні фахівці. При значних обсягах об'єктів проведення інвентаризації керівником підприємства в окремих місцях зберігання можуть створюватися робочі інвентаризаційні комісії.

На нашу думку, інвентаризаційні комісії й робочі інвентаризаційні комісії на підприємствах, які знаходяться на деокупованій території можуть призначатися з урахуванням можливості залучення працівників до проведення інвентаризації. У разі неможливості створити інвентаризаційну комісію вважаємо за доцільне призначити уповноважену особу підприємства для проведення інвентари-

зації. При проведенні інвентаризації перевіряється наявність договорів укладених із матеріально-відповідальними особами. Однак, на підприємствах, які знаходилися на окупованій території можуть бути повністю чи частково втрачені договори про повну матеріальну відповідальність. Якщо ж у період тимчасової окупації підприємства були відсутні матеріально-відповідальні особи, то договори про повну матеріальну відповідальність, на нашу думку, доцільно укладати з матеріально-відповідальними особами з дати відновлення доступу до активів і отримання результатів проведеної інвентаризації.

На організаційно-підготовчому етапі необхідно перевірити документи, які підтверджують оприбуткування та характеристики об'єктів обліку: паспорти й технічну документацію, договори оренди, зберігання, користування, ліцензійні угоди, документи щодо набуття майнових прав на нематеріальні активи, тощо. Якщо в підприємства повністю чи частково відсутні дані бухгалтерського обліку активів внаслідок їх знищення (втрахи), то для отримання інформації про зареєстроване право власності на будівлі та споруди вважаємо, що потрібно отримати витяг із Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, щодо транспортних засобів – Єдиного державного реєстру транспортних засобів, спеціалізованого обладнання – відповідних органів ліцензування, для товарів і послуг – Державної системи правової охорони інтелектуальної власності Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій, довгострокових біологічних активів тваринництва – Єдиного державного реєстру тварин Агентства з іденти-

фікації і реєстрації тварин. Витяги з цих реєстрів у майбутньому можуть бути підставою для відображення інформації в бухгалтерському обліку, встановленні фактів знищення або крадіжок майна.

Перед початком проведення фактичного підрахунку активів необхідно визначити їх залишки на дату інвентаризації, здійснити групування, сортування й розміщення за назвами, сортами, розмірами в порядку, зручному для підрахунку, перевірити ваги, закінчити обробку документів щодо руху активів [18]. Якщо дані складського обліку знищено, то вважаємо за доцільне в довільному порядку розгрупувати та розсортувати запаси і в подальшому забезпечити повне відображення в інвентаризаційному описі наявних активів із вказівкою найменування запасу, ідентифікації номенклатурного номера (за можливості), кількості, одиниці виміру, стану. Окремим питанням є визначення, якими засобами будуть фіксуватися пошкодження чи руйнування активів, псування цінностей. У наказі про проведення інвентаризації необхідно визначити чи буде фіксація здійснюватися шляхом відео або фотозйомки.

Наступним етапом є безпосереднє проведення інвентаризації, що забезпечує встановлення фактичної наявності активів, їх перерахунок, зважування, вимірювання за їх місцезнаходженням [14]. Насипні матеріали можуть перевірятися шляхом їх обміру й проведення відповідних технічних розрахунків. Документування процедур проведення інвентаризації основних засобів, інших необоротних активів, нематеріальних активів, капітальних інвестицій, запасів, готової продукції й товарів забезпечується з використанням інвентарного

опису. Проведення інвентаризації грошових коштів, дебіторської та кредиторської заборгованості, цільового фінансування, доходів і витрат майбутніх періодів, резервів і забезпечень документується з використанням акту інвентаризації.

За звичайних умов перед початком проведення інвентаризації матеріально-відповідальні особи в інвентарному описі надають розписку про те, що всі прибуткові й видаткові документи на активи передані в бухгалтерську службу, всі цінності, які надійшли, оприбутковані, а всі що вибули – списані. В умовах воєнного стану отримання такої розписки від матеріально-відповідальної особи, на нашу думку, можливе, якщо підприємство функціонувало й увесь період окупації вело складський облік, забезпечувало постійний контроль за надходженням і витрачанням матеріальних активів із боку матеріально-відповідальної особи. Якщо отримання розписки від матеріально-відповідальної особи неможливе, то в такому разі інвентаризацію необхідно проводити без отримання зазначеної розписки.

Зазвичай, в інвентаризаційному описі вказуються наступні реквізити: найменування, інвентарний номер, виробник, заводський номер (за наявності), рік випуску, первісна вартість, сума зносу, строк корисного використання. При проведенні інвентаризації обладнання, машин і транспортних засобів додатково вказуються номери кузова, двигуна, шасі. Після деокупації можуть бути виявлені факти втрати чи знищення первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку. У такому разі, вважаємо за необхідне інвентаризацію проводити шляхом повного перепису наявних

активів із фіксацією інвентарного номеру (за наявності), найменування, їх кількості й стану в інвентарному описі. У подальшому на підставі вказаних даних забезпечується ідентифікація основних засобів і поновлення даних обліку.

У разі виявлення основних засобів, які не перебувають на обліку – в інвентарному описі зазначаються їх найменування, присвоюються інвентарні номери, зазначаються основні технічні показники. У разі виявлення непридатних до експлуатації основних засобів складається інвентаризаційний опис із зазначенням інвентарного номера (за наявності) найменування основного засобу, часу введення в експлуатацію й причин, які призвели до неприданого стану. Якщо при проведенні інвентаризації основних засобів виявлено факти часткового чи повного руйнування об'єкту – інвентаризаційна комісія забезпечує фіксацію стану пошкоджень такого об'єкта в окремому інвентарному описі з зазначенням у примітках інформації про ступінь руйнування (повне чи часткове). Також за допомогою фото або відеофіксації забезпечується підтвердження стану пошкоджень, складається деталізований акт огляду [6].

У разі проведення інвентаризації нематеріальних активів перевіряється їх відповідність документам щодо оприбуткування. Якщо зазначені документи відсутні через їх втрату (знищення), то забезпечується перевірка нематеріальних активів за їх фактичною наявністю. Для цього рекомендуємо використовувати інформацію з Державної системи правової охорони інтелектуальної власності Українського національного офісу інтелектуальної власності та інно-

вацій, Державного реєстру речових прав на нерухоме майно або поставальників програмних продуктів. У інвентаризаційному описі нематеріальних активів зазначають найменування нематеріального активу, коротку характеристику, призначення, дату придбання, первісну вартість, суму накопиченої амортизації, строк корисного використання, кількість і вартість об'єкта [18].

Інвентаризацію капітальних інвестицій, у тому числі на підприємствах, що перебували під окупацією, доцільно проводити шляхом їх фактичного огляду. При проведенні інвентаризації капітальних інвестицій в інвентаризаційному описі вказується найменування об'єкта, обсяг виконаних робіт за їх видами, конструктивними елементами та устаткуванням. Проектно-вишукувальні роботи, які вже втратили актуальність внаслідок військових дій і об'єкти незавершеного будівництва, що знаходяться тривалий час без руху також фіксуються в окремому інвентаризаційному описі. Якщо при проведенні інвентаризації основних засобів встановлюється частково або повністю зруйнований об'єкт незавершених інвестицій, інвентаризаційна комісія забезпечує фіксацію стану пошкоджень такого об'єкта аналогічно з порядком фіксації пошкоджень основного засобу.

Інвентаризація в сільському господарстві має особливості, пов'язані з сезонністю виробництва, поточними й довгостроковими біологічними активами, готовою продукцією, відповідно відрізняються і методичні підходи до її проведення.

Довгострокові біологічні активи тваринництва відображають у спеціалізованих інвентаризаційних описах (форма №Інв-8сг.). У формі вказуєть-

ся номер, кличка, вік, порода, вгодюваність, жива маса (вага), вартість тварини за даними обліку. У окремий інвентарний опис вноситься велика рогата худоба, робоча худоба, свині і особливо цінні екземпляри овець та іншої худоби. Худоба основного стада, що враховується в груповому порядку в інвентарному описі відображається за групами згідно з віком і статтю з зазначенням кількості голів і живої маси по кожній групі. Групується інвентарні описи за фермами, цехами, відділеннями, бригадами, матеріально-відповідальними особами [18]. Інші поточні біологічні активи тваринництва, для яких забезпечується облік у груповому порядку до інвентаризаційного опису вносяться за віком, статевими групами з зазначенням кількості голів і живої маси за кожною групою. При виявленні падежу (загибелі) довгострокових біологічних активів тваринництва внаслідок військових дій вважаємо за доцільне відзначити в окремому інвентарному описі перелік загиблих тварин. Також додатково доцільно оформити акт огляду, в якому необхідно зазначити детальну інформацію про падіж тварин і вказати причини такого падежу. Вказана інформація в подальшому є підставою для відмітки в паспорті тварини про падіж, а також подання інформації до Єдиного державного реєстру тварин.

Довгострокові біологічні активи рослинництва в інвентаризаційному описі відображаються за культурами, ботанічними сортами з зазначенням року закладання, площі, кількості дерев або кущів, за категоріями та їх балансовою вартістю. Багаторічні насадження вказуються в інвентарному описі багаторічних насаджень (ф. №Інв.-3 сг). Відображення плодо-

вих і ягідних розсадників проводять за видами, сортами, роками закладки й зазначають в інвентарному описі розсадників (ф. №Інв.-10 сг). У разі виявлення знищених довгострокових біологічних активів рослинництва вказані факти фіксуються в інвентаризаційному описі, складається деталізований акт огляду. Поточні біологічні активи рослинництва, втрачені внаслідок військових дій рекомендуємо вказувати в окремому інвентарному описі за видами активів і натуральними показниками (площі, кількість рослин у парниках і теплицях, закладених садах, ягідниках і виноградниках).

Інвентаризація зерна здійснюється шляхом підрахунку, зважування та обміру. Якщо зерно зберігається на невеликих складах, у межах яких можливе його переміщення, то обсяги зерна визначають зважуванням. Якщо інвентаризація відбувається на великих складах, то застосовують розрахунковий метод. При наданні послуг із зберігання й переробки проводиться процедура зачистки зерна. Зачистка зерна оформляється актом зачистки (форма №30, № 30а) з додаванням до нього розшифрування підсумків за особовими рахунками зберігачів. Перевірка продукції в мішках здійснюється шляхом перерахунку їх кількості та маси. Результати оформлюються актом інвентаризації борошна і круп (форма № 172) без оформлення акту зачистки. У разі, якщо в ході проведення інвентаризації виявляються непридатні, пошкоджені або зіпсовані запаси, то їх рекомендуємо відносити до окремого інвентаризаційного опису з зазначенням найменування, кількості, причин, ступеня і характеру псування, пропозицій щодо знецінення, списання, використання.

Унаслідок військових дій можуть бути знищені або вилучені товарно-матеріальні цінності підприємств. Інвентаризація товарно-матеріальних цінностей проводиться за місцями зберігання і за кожною матеріально-відповідальною особою. Запаси вказуються в інвентаризаційних описах за найменуванням із зазначенням номенклатурного номера, виду, групи, сорту, одиниці виміру, ціни, суми та кількості фактично встановлених на дату інвентаризації. При інвентаризації товарно-матеріальних цінностей застосовуються способи підрахунку, зважування та вимірювання. Якщо при інвентаризації запаси знаходяться в заводському пакуванні постачальника – то допускається лише часткова перевірка запасів, може забезпечуватися відкриття окремих упаковок і перерахунок їх вмісту. Інвентаризацію товарно-матеріальних цінностей на деокупованих територіях вважаємо за необхідне проводити суцільним порядком. У разі виявлення зіпсованих і непридатних товарно-матеріальних цінностей, їх необхідно відобразити в окремому інвентаризаційному описі. Також вказуються причини і ступінь псування, можливість подальшого використання в господарській діяльності.

Варто зазначити, що при інвентаризації активів на деокупованих територіях також можуть виявлятися активи, які не є типовими для діяльності підприємства (наприклад, бронетехніка чи її елементи, зброя, набої). При виявленні вказаних активів їх доцільно внести до окремого інвентарного опису і повідомити військову / військово-цивільну адміністрацію, Державну службу з надзвичайних ситуацій за місцем розташування підприємства. Оскільки вказані ак-

тиви не можуть бути використані в господарській діяльності підприємства, то для їх відображення пропонуємо відкрити окремий субрахунок 026 «Нетипові активи виявлені в ході інвентаризації» до позабалансового рахунку 02 «Активи на відповідальному зберіганні». Підприємству доцільно відображати зазначені активи на позабалансових рахунках до моменту прийняття рішення військовою / військово-цивільною адміністрацією про їх подальше використання. У процесі інвентаризації можуть бути виявлені переміщення товарно-матеріальних цінностей між місцями зберігання. У такому випадку вважаємо за необхідне товарно-матеріальні цінності інвентаризувати за фактичним місцезнаходженням суцільним порядком.

За результатами інвентаризації, оформлені інвентарні описи підписуються всіма членами інвентаризаційної комісії/відповідальними особами. Матеріально-відповідальні особи надають розписку про те, що активи перевірені і претензій до роботи комісії немає і відповідні активи приймають на зберігання. Після підписання інвентаризаційних описів, вони передаються для опрацювання в бухгалтерську службу підприємства.

Інвентаризація грошових коштів, бланків суворої звітності, фінансових інвестицій, дебіторської та кредиторської заборгованості, цільового фінансування, доходів і витрат майбутніх періодів, забезпечень і резервів має оформлюватися з застосуванням актів інвентаризації. В Акті інвентаризації зазначаються фактичні дані по об'єктах обліку, а також їх порівняння з обліком.

Перед початком інвентаризації каси необхідно перевірити наявність

укладеного договору про повну матеріальну відповідальність касира. У разі проведення інвентаризації готівки в касі на деокупованих територіях матеріально-відповідальна особа, з якою укладено договір про повну матеріальну відповідальність може бути відсутня. У такому разі, на нашу думку, інвентаризація може бути проведена без розписки та касира. Поряд із цим, керівник у день проведення інвентаризації повинен призначити особу, яка буде виконувати обов'язки касира й укласти з нею договір про повну матеріальну відповідальність. Перерахунок грошових коштів, цінних паперів і чекових книжок здійснюється в присутності матеріально-відповідальної особи. По завершенні інвентаризації каси від матеріально-відповідальної особи отримується підтвердження, що всі наявні кошти перевірено в її присутності, претензії до інвентаризаційної комісії відсутні.

Інвентаризація дебіторської та кредиторської заборгованості має проводитися шляхом надсилання актів зустрічної звірки контрагентам. Контрагент у відповідь повинен зазначити суми заборгованості згідно з даними обліку, підписати і повернути підписаний акт зустрічної звірки. У разі надходження акту з іншими даними, ніж ті, що обліковуються підприємством, проводиться документальна перевірка первинних документів відображених в обліку [18]. Окрім того при інвентаризації дебіторської й кредиторської заборгованості розглядається обґрунтованість зазначених сум в обліку та дотримання термінів позовної давності. Поряд із цим, значна кількість підприємств у період окупації змінила своє місцезнаходження та була релокована

на іншу територію України. Тому при надсиланні запитів рекомендуємо уточнювати місцезнаходження контрагента. Якщо на підприємстві були втрачені договори і первинні документи з контрагентом, то з метою відновлення даних обліку вважаємо за доцільне надсилати акти звірки разом із запитом на отримання завірених копій документів.

У разі наявності документально підтвердженої інформації про припинення діяльності контрагентів або початку процедури ліквідації підприємства потрібно додатково розглянути необхідність формування резерву сумнівних боргів (резерву очікуваних кредитних збитків) або їх списання. В акті інвентаризації вказується найменування дебітора (кредитора), ЄДРПОУ, найменування проінвентаризованих субрахунків і неузгоджені суми заборгованості, безнадійні борги, за якими минув строк позовної давності.

У подальшому відбувається співставлення отриманих даних при інвентаризації з даними обліку. Інвентаризаційні відомості (акти інвентаризації) передаються до бухгалтерської служби для порівняння з даними обліку і формування звірятьних відомостей. У звірятьних відомостях відображають розбіжності між обліком і даними інвентаризаційних описів (актів інвентаризації). Після завершення співставлення даних здійснюється детальний аналіз виявлених розбіжностей. У протоколі інвентаризації наводяться загальні дані щодо результатів проведеної інвентаризації та вказуються пропозиції щодо врегулювання виявлених розбіжностей. Після підписання протоколу інвентаризації інвентаризаційною комісією/відповідальною

1. Документальне оформлення процесу інвентаризації на деокупованих територіях

Етап інвентаризації	Заходи	Документальне оформлення
1	2	3
Підготовчий етап	Безперешкодний доступ до активів	Листи-звернення до військової/військово-цивільної адміністрації та Державної служби з надзвичайних ситуацій
	Призначення комісії/уповноваженої особи	Видача наказу підприємства про призначення комісії або уповноваженої особи. Визначення в наказі способу фіксації завданої шкоди
	Проведення перевірки договору з матеріально-відповідальною особою	Оформлення договору
	Встановлення наявності документів, які підтверджують право власності на активи	Звернення до державних реєстрів і отримання відповідних витягів
	Визначення залишків активів за даними обліку (за можливості)	Формування відомостей із даними обліку підприємства
Етап проведення інвентаризації	Отримання розписки від матеріально-відповідальної особи в інвентаризаційному описі (за можливості)	Інвентаризаційний опис Акт інвентаризації
	Фактична перевірка наявності основних засобів та капітальних інвестицій	Інвентаризаційний опис необоротних активів
	Фактична перевірка наявності нематеріальних активів	Інвентаризаційний опис об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів за формою НА-4
	Фактична перевірка робочої худоби і продуктивних тварин, птиці, бджолосімей	Інвентаризаційний опис робочої худоби та продуктивних тварин, птиці, бджолосімей (форма №Інв.8с.-г.)
	Фактична перевірка наявності багаторічних насаджень, виноградників, садів, ягідників	Інвентаризаційний опис багаторічних насаджень (форма №Інв.-3с.г.)
	Фактична перевірка наявності плодових і ягідних розсадників	Інвентаризаційний опис розсадників (форма №Інв.-10 с.г.)
	Фактична перевірка наявності зерна і продуктів його переробки	Акт інвентаризації зерна і продуктів його переробки по складу (форма №172)
	Фактична перевірка зерна, що знаходиться на зберіганні та переробці	Акт зачистки (форма №30, №30а) з додаванням підсумків за особовими рахунками зберігачів
	Виявлення пошкоджень, руйнувань або псування активів	Окремі інвентаризаційні описи необоротних активів або запасів, деталізований акт огляду
	Виявлення нетипових для підприємства активів	Окремі інвентаризаційні описи необоротних активів або запасів
	Перевірка фактичної наявності грошових коштів	Акт про результати інвентаризації наявних коштів

Таблиця 1. Закінчення

Етап інвентаризації	Заходи	Документальне оформлення
1	2	3
Етап проведення інвентаризації	Перевірка розрахунків із дебіторами і кредиторами	Акт інвентаризації розрахунків з дебіторами і кредиторами. Акт інвентаризації дебіторської або кредиторської заборгованості, строк позовної давності якої минув і яка планується до списання
Етап співставлення отриманих даних при інвентаризації з даними обліку	Передача інвентаризаційних відомостей до бухгалтерської служби для порівняння з даними обліку	Звіряльна відомість результатів інвентаризації необоротних активів. Звіряльна відомість результатів інвентаризації запасів
Етап оформлення результатів інвентаризації та відображення їх в обліку	Оформлення результатів інвентаризації	Протокол інвентаризаційної комісії

Джерело: складено за [18].

особою, він затверджується керівником протягом 5 робочих днів. Тільки після підписання протоколу інвентаризації здійснюється відображення її результатів в обліку.

Враховуючи зазначене, процедура інвентаризації, крім підтвердження наявності, стану і оцінки активів для забезпечення достовірності даних обліку та звітності, на нашу думку, є одним із головних інструментів фіксування шкоди завданої війною. Надійним джерелом доказів є документи. Процес документування інвентаризації відображений у табл. 1.

При проведенні аудиту фінансової звітності підприємства, яке перебувало в окупації питання достовірного відображення наявності та стану активів і зобов'язань є особливо важливим. Як зазначає Гуцаленко Л.В., інформаційна підтримка системи управління може забезпечуватися ефективними функціями бухгалтерського обліку і контролю [2]. Для того щоб переконатися в правильності та

повноті проведення підприємством інвентаризації, аудитор може спостерігати за її проведенням. У разі, якщо аудитор не спостерігав за проведенням інвентаризації суттєвих активів підприємства, він повинен модифікувати думку щодо залишків активів на рахунках обліку і оцінити вплив на фінансову звітність у цілому [21]. Спостереження за процедурами проведення інвентаризації може бути організовано через фізичну присутність при проведенні інвентаризації чи віддалено з застосуванням сучасних телекомунікаційних рішень.

Висновки

За результатами дослідження методики і організації проведення інвентаризації активів і зобов'язань в умовах воєнного стану встановлено, що існуючим Положенням про інвентаризацію активів і зобов'язань не в повній мірі врегульовано питання проведення інвентаризації на

деокупованих територіях. Зокрема, у вказаному Положенні не передбачено обов'язковості невідкладно та в повному обсязі провести інвентаризацію після деокупації територій і припинення бойових дій. Пропонуємо доповнити Положення таким обов'язковим випадком проведення інвентаризації.

Проведення інвентаризації на деокупованих територіях може бути небезпечним для працівників підприємства, тому на організаційно-підготовчому етапі пропонуємо узгоджувати з військовою / військово-цивільною адміністрацією можливість безпечного доступу до активів підприємства, а також проводити обстеження з залученням Центру протимінної діяльності / Центру гуманітарного розмінування території підприємства на наявність вибухонебезпечних предметів.

В умовах воєнного стану можуть виникнути обставини, коли не можливо створити інвентаризаційну комісію або відсутні матеріально відповідальні особи. У такому випадку пропонуємо призначати уповноважених осіб підприємства для проведення інвентаризації. Якщо відсутня матеріально-відповідальна особа, то доцільно розпочинати інвентаризацію без отримання розписки й укласти договір про повну матеріальну відповідальність із дати відновлення доступу до активів та отримання результатів проведеної інвентаризації. При виявленні нетипових активів (військового призначення) пропонуємо їх відображувати з відкриттям позабалансового рахунку 026 «Нетипові активи виявлені в ході інвентаризації».

Для підтвердження повноти і достовірності даних у фінансовій звітності підприємства важливим є залу-

чення аудитора до спостереження за процедурами проведення інвентаризації. У разі, якщо аудитор не був присутній при проведенні інвентаризації – це матиме вплив на думку аудитора щодо залишків на рахунках обліку. Якісне проведення інвентаризації дозволяє забезпечити повне відображення інформації про стан активів, зобов'язань і власного капіталу у фінансовій звітності підприємства, а також є інструментом фіксування збитків, завданих військовою агресією.

Список використаних джерел

1. Dibrova A., Ilchuk M., Konoval I., Androsovykh I., Zanizdra A. State support for agriculture in Ukraine in the post-war period. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2023. № 9(3). Pp. 49–76.
2. Gutsalenko L., Marchuk U., Hutsalenko O., Tsaruk N.. Wine industry: economic and environmental factors which influence development and accounting. *Economic Annals-XXI*. 2020. №181(1–2(1)). Pp. 105–114.
3. Khaietska O., Holovnia O., Pavlyuk T., Osipova L. Branch Structure of the National Economy and Directions of its Optimization in the Post-War Period. *Economics. Ecology. Socium*. 2023. № 7(3). Pp. 1–12.
4. Lytvynenko V., Khomovyi S., Tomilova-Yaremchuk N. Concept of accounting for transaction costs: problems and prospects. *Economic Science for Rural Development Conference Proceedings*. 2023. Vol. 57. Pp. 447–454.
5. Zhuk V., Pugachov M., Shpykuliak O., Bezdashna Y., Popko Y. Application of accounting for the assessment of war losses for agribusiness enterprises of Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2023. № 9(3). Pp. 197–215.

6. Zhuk V., Popko Y., Ostapchuk S. Fixation of Direct Damage to Agrarian Business due to War, Based on the Accountant's Professional Judgment. *Oblik i finansi.* 2022. № 96. Рр. 15–21.
7. Бардаш С.В., Кузик Н.П. Обґрунтування безпідставності визнання інвентаризації методом бухгалтерського обліку. *Економіка та держава.* 2021. № 4. С. 23–28. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2021/6.pdf
8. Височан О.С., Височан, О.О. Інвентаризація: сутність, класифікація, принципи, функції та завдання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2018. № 22 (1). С. 48–52.
9. Гуцаленко Л.В., Никитенко Ю.М. Варомість інвентаризації в обліковому процесі та забезпеченні достовірності інформації. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 18. С. 65–71. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2080/2105>
10. Дем'яненко М.Я., Чудовець В.В. Інвентаризація в системі бухгалтерського обліку: монографія. К.: ННЦІАЕ, 2008. 286 с.
11. Збитки агросектору та земельним ресурсам України від повномасштабної війни складають \$8,7 млрд. (2023). URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-agrosectoru-ta-zemelnim-resursam-ukrayini-vid-povnomasshtabnoyi-viyni-skladayut-8-7-mlrd/>
12. Збитки довіллю України внаслідок російської війни – безпрецедентні та глобальні. (2023). URL: <https://mepr.gov.ua/zbytky-dovillyu-ukrayiny-vnaslidok-rosijskoyi-vijny-bezpretsedentni-ta-globalni/>
13. Нечипоренко О.М., Россоха В.В. Концептуальні засади повоєнних трансформацій сільського господарства України. *Економіка і управління бізнесом.* 2023. № 14(2). С. 113–125.
14. Олійник С.О. Інвентаризація в системі бухгалтерського обліку та напрями її вдосконалення. *Innovative solutions in modern science.* 2017. № 5. С.14.
15. Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур за їх видами та по регіонах у 2022 році. Державна служба статистики України. Офіційний веб сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/sg/pvzu/arch_pvxu_reg.htm
16. Постраждали аграрії розповіли про нагальні потреби та проблеми для відновлення діяльності підприємств. (2023). URL: <https://agrarii-razom.com.ua/news-agro/porajrj-dali-agrarii-rozpovili-pro-nagalni-potrebi-ta-problemi-dlya-vidnovlennya-diyalnosti>
17. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-ХІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
18. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>
19. Ткачук І.М. Інвентаризація як невід'ємний інструмент контролю. Економічні науки. *Облік і фінанси.* 2018. Том 1. № 15 (57). С. 214–219. DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2707-8701-2018-15/57-26>
20. Харламова О.В. Особливості інвентаризації для цілей складання МСФЗ-звітності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент.* 2015. № 11. С. 297–300.
21. Шалімова Н.С., Роева О.С. Проблемні аспекти використання інвентаризації як аудиторської процедури та джерела аудиторських доказів в процесі виконання завдань з аудиту фінансової звітності. Бухгалтерський облік, аналіз, контроль,

оподаткування, фінансовий менеджмент : сучасні виклики та перспективи розвитку: монографія. Кривий Пір: Видавництво ФОП Чернявський Д.О., 2018. С. 120–138.

References

1. Dibrova, A., Ilchuk, M., Konoval, I., Androsovykh, I., Zanizdra, A. (2023). State support for agriculture in Ukraine in the post-war period. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 9(3), 49–76.
2. Gutsalenko, L., Marchuk, U., Hutsalenko, O., Tsaruk, N. (2020). Wine industry: economic and environmental factors which influence development and accounting. *Economic Annals-XXI*, 181(1–2(1)), 105–114.
3. Khaietska, O., Holovnia, O., Pavlyuk, T., Osipova, L. (2023). Branch Structure of the National Economy and Directions of its Optimization in the Post-War Period. *Economics. Ecology. Socium*, 7(3), 1–12.
4. Lytvynenko, V., Khomovyi, S., Tomilova-Yaremchuk, N. (2023). Concept of accounting for transaction costs: problems and prospects. *Economic Science for Rural Development Conference Proceedings*, 57, 447–454.
5. Zhuk, V., Pugachov, M., Shpykuliak, O., Bezdashna, Y., Popko, Y. (2023). Application of accounting for the assessment of war losses for agribusiness enterprises of Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 9(3), pp. 197–215.
6. Zhuk, V., Popko, Y., & Ostapchuk, S. (2022). Fixation of Direct Damage to Agrarian Business due to War, Based on the Accountants Professional Judgment. *Oblik i finansy*, 96, 15–21.
7. Bardash, S.V., Kuzyk, N.P. (2021). Obhruntuvannia bezpidstavnosti vyznannia inventaryzatsii metodom bukhhalterskoho obliku [Justification of the groundlessness of the recognition of the inventory by the accounting method]. *Ekonomika ta derzhava*, 4, 23–28.
8. Vysochan, O. S., Vysochan, O. O. (2018). Inventaryzatsiia: sutnist, klasyfikatsiia, pryncypy, funktsii ta zavdannia. [Inventory: definition, classification, principles, functions, and objectives]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 22 (1), 48–52.
9. Gutsalenko, L.V., Nykytenko, Yu.M. (2023). Vahomist inventaryzatsii v oblikovomu protsesi ta zabezpechenni dostovirnosti informatsii [The importance of inventory in the accounting process and ensuring the reliability of information]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 18, 65–71. Retrieved from <http://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2080/2105>
10. Dem'ianenko, M.Ya., Chudovets, V.V. (2008). Inventaryzatsiia v systemi bukhhalterskoho obliku: monohrafiia [Inventory in the accounting system]. K.: NNTsIAE, 286.
11. Zbytky ahrosektoru ta zemelnym resursam Ukrainy vid povnomasshtabnoi viiny skladaiut \$8,7 mlrd [The damage to Ukraine's agricultural sector and land resources in the event of a full-scale war amounted to \$8.7 billion]. (2023). Retrieved from <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-agrosektoru-ta-zemelnim-resursam-ukrayini-vid-povnomasshtabnoyi-viyni-skladayut-8-7-mlrd/>
12. Zbytky dovykilliu Ukrainy vnaslidok rosiiskoi viiny – bezpretsedentni ta hlobalni [Damage to Ukraine's environment as a result of the Russian war is unprecedented and global]. (2023). Retrieved from <https://mepr.gov.ua/zbytky-dovykilliu-ukrayiny-vnaslidok-rosijskoyi-viiny-bezpretsedentni-ta-globalni/>
13. Nechyporenko, O., Rossokha, V. (2023). Kontseptualni zasady povoiennykh transformatsii silskoho hospodarstva Ukrainy. *Ekonomika i upravlinnia biznesom* [Conceptual basis of post-war transformations

- of agriculture of ukraine bioeconomy and agrarian business]. *Economics and business management*, 14(2), 113–125.
14. Oliinyk, S.O. (2017). Inventoryzatsiia v systemi bukhhalterskoho obliku ta napriamy yii vdoskonalennia [Inventory in the accounting system and directions for its improvement]. *Innovative solutions in modern science*, 5, 14.
 15. Ploshchi, valovi zbory ta urozhainist silskohospodarskykh kultur za yikh vydamy ta po rehionakh u 2022 rotsi [Areas, gross harvests and yields of agricultural crops by their types and by regions in 2022]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Retrieved from https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/sg/pvzu/arch_pvxu_reg.htm
 16. Postrazhdali ahrarii rozpovili pro nahalni potreby ta problemy dlia vidnovlennia diialnosti pidpriemstv [The affected agrarians spoke about the urgent needs and problems for the restoration of the enterprises]. (2023). Retrieved from <https://agrarii-razom.com.ua/news-agro/postrajdali-agrarii-rozpovili-pro-nagalni-potreby-ta-problemy-dlya-vidnovlennya-diyalnosti>
 17. Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 r. № 996-XIV [On accounting and financial reporting in Ukraine: Law of Ukraine dated July 16, 1999 No. 996-XIV]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
 18. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro inventoryzatsiiu aktyviv ta zobov'iazan: nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 02.09.2014 r №879 [On the approval of the Regulation on the inventory of assets and liabilities: order of the Ministry of Finance of Ukraine dated September 2, 2014 No. 879]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>
 19. Tkachuk, I.M. (2018). Inventoryzatsiia yak nevid'iemnyi instrument kontroliu. *Ekonomiczni nauky. Oblik i finansy* [Inventory as an independent instrument of control]. *Economic sciences. Series «Accounting and Finance»*, 1(15 (57)), 214–219.
 20. Kharlamova, O.V. (2015). Osoblyvosti inventoryzatsii dlia tsilei skladannia MSFZ-zvitnosti. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia: Ekonomika i menedzhment* [Special aspects of inventory for the purposes of statements execution under the IFRS]. *International Humanitarian University Herald. Economics and Management*, 11, 297–300.
 21. Shalimova, N.S., Roieva, O.S. Problemni aspekty vykorystannia inventoryzatsii yak audytorskoj protsedury ta dzhherela audytorskykh dokaziv v protsesi vykonannia zavdan z audytu finansovoi zvitnosti [Problematic aspects of using the inventory as an audit procedure and a source of audit evidence in the process of performing financial statement audit tasks]. *Bukhhalterskyi oblik, analiz, kontrol, opodatkuвання, finansovyi menedzhment : suchasni vyklyky ta perspektyvy rozvytku: monohrafiia*. Kryvyi Rih: Vydavnytstvo FO-P Cherniavskyi D.O., 2018, 120–138.

Lytvynenko V., Hurenko T., Derevianko S., Burdym Yu. (2024).

INVENTORY OF ASSETS AND LIABILITIES: THE TOOL FOR RESTORING ACCOUNTING IN AGRICULTURAL ENTERPRISES UNDER CONDITIONS OF MARTIAL LAW

BIOECONOMY AND AGRARIAN BUSINESS, 15(1): 92-109

<https://journals.nubip.edu.ua/index.php/bioeconomy/article/view/49136>

[https://doi.org/10.31548/economics15\(1\).2024.078](https://doi.org/10.31548/economics15(1).2024.078)

Abstract. *The article examines the organisation and methodology of conducting an inventory of assets and liabilities at enterprises affected by military operations or under occupation. The author examines the peculiarities of the process of restoring the activities of agro-industrial enterprises located in the areas of hostilities and occupied territories, which is associated with the problems of reflecting the losses caused by military aggression in accounting and reporting. It is established that in order to determine them, it is necessary to apply a set of accounting measures, one of the most important of which is an inventory. When conducting an inventory, it is ensured that the facts of destruction, destruction, damage and theft of assets are established. In the management system, the inventory helps to establish the actual financial position of the company and plan further investments, and in accounting, it is the basis for recording the damage caused by military operations. The study found that conducting an inventory after the de-occupation of the territories has certain peculiarities: a significant part of agricultural land is mined, and the enterprises themselves may have been damaged by shelling, so before the inventory begins, it is necessary to create conditions for safe and unhindered access to the enterprise's assets by contacting the relevant military/military-civilian administration and to inspect the territory for explosive devices. It has been established that during the hostilities, some enterprises did not work and employees migrated to safe regions or abroad, so it may not be possible to appoint an inventory commission and identify a materially responsible person, in which case the company may appoint responsible persons and start the inventory without a materially responsible person. After the inventory is completed, conclude a full liability agreement with another employee and transfer the assets to him or her for storage. Based on the analysis of regulatory legal acts, the author suggests alternative sources of obtaining information on assets in case of their complete or partial absence of accounting data due to their destruction (loss) during the occupation. It is established that the sources of such information may include data from state registers, in particular, the State Register of Real Property Rights, the Unified State Register of Vehicles, the State System of Intellectual Property Legal Protection, the Unified State Register of Animals of the Agency for Animal Identification and Registration. It is proposed to supplement the chart of accounts of assets, equity and liabilities with a separate subaccount 026 "Atypical assets identified during the inventory", where it is advisable to reflect assets identified during the inventory that are atypical for a given enterprise until the military / civil-military administration decides on their further use. We concluded that the involvement of an independent auditor during the inventory will help to increase the reliability and completeness of accounting and financial reporting data, which will be a reliable basis for recording the damage caused by military aggression.*

Keywords: *inventory and accounting; assets; obligation; audit and control; martial law; agricultural enterprises.*